

NOTE CRITICE
ÎN PROBLEMA NAȚIONALĂ ⁵⁰

Scris în octombrie-decembrie 1913

*Publicat în noiembrie-decembrie
1913 în revista „Prosvetzenie”
nr. 10, 11 și 12
Semnat : V. Ilin*

*Se tipărește după textul
apărut în revistă*

Este evident că, în momentul de față, problema națională ocupă un loc de frunte printre problemele vieții publice din Rusia. Și naționalismul agresiv al reacțiunii, și trecerea liberalismului burghez, contrarevoluționar pe pozițiile naționalismului (îndeosebi ale celui velicorus, iar apoi pe cele ale naționalismului polonez, evreiesc, ucrainean etc.) și, în sfârșit, intensificarea oscilărilor naționaliste în rîndurile diferitelor social-democrații „naționale“ (adică nevelicoruse), care a mers pînă la încălcarea programului partidului, — toate acestea ne obligă în chip imperios să acordăm problemei naționale mai multă atenție decît pînă acum.

Articolul de față urmărește un scop bine determinat : de a analiza în conexiunea lor tocmai aceste oscilări programatice ale marxiștilor și ale cvasimarxiștilor cu privire la problema națională. În nr. 29 al ziarului „Severnaia Pravda“ (din 5 septembrie 1913, articolul „Atitudinea liberalilor și democrațiilor în problema limbii“) * am avut prilejul să vorbesc despre oportunismul manifestat de liberali în problema națională ; acest articol al meu a constituit obiectul criticii vehemente făcute de d-l F. Libman într-un articol publicat în ziarul evreiesc oportunist „Țait“ ⁵¹. Pe de altă parte, programul marxiștilor ruși în problema națională este criticat de oportunistul ucrainean d-l Lev Iurkevici („Dzvin“ ⁵² nr. 7—8 din 1913). Acești doi publiciști au atins un număr atît de

* Vezi V. I. Lenin. Opere, vol. 23, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 453—456. — Nota red.

mare de probleme, încît pentru a le răspunde va trebui să abordăm cele mai variate aspecte ale acestei teme. Și, după părerea mea, lucrul cel mai nimerit va fi să începem prin a reproduce articolul din „Severnaia Pravda“.

1. ATITUDINEA LIBERALILOR ȘI DEMOCRAȚILOR ÎN PROBLEMA LIMBII

Ziarele au relevat în repetate rînduri darea de seamă a rezidentului din Caucaz, care se caracterizează nu prin ultrareacționarism, ci printr-un „liberalism“ timid. Rezidentul se pronunță, printre altele, împotriva rusificării artificiale, adică împotriva rusificării naționalităților neruse. În Caucaz, reprezentanții naționalităților neruse tind *ei singuri* să-i învețe pe copii limba rusă, de pildă în școlile parohiale ale armenilor, în care predarea limbii ruse nu este obligatorie.

Subliniind acest lucru, unul dintre cele mai răspîndite ziare liberale din Rusia, „Russkoe Slovo“⁵³ (nr. 198), ajunge la concluzia justă că în Rusia atitudinea ostilă față de limba rusă „se datorește exclusiv“ impunerii pe cale „artificială“ (ar trebui să se spună : silită) a limbii ruse.

„Soarta limbii ruse nu trebuie să ne îngrijoreze. Ea singură își va cuceri recunoașterea generală în Rusia“, scrie ziarul. Și acest lucru este just, căci necesitățile schimbului economic vor sili întotdeauna naționalitățile care trăiesc în același stat (atîta timp cît vor voi să trăiască împreună) să învețe limba majorității. Cu cît regimul din Rusia va fi mai democratic, cu atît capitalismul se va dezvolta mai puternic, mai repede și pe scară mai largă și cu atît nevoile schimbului vor determina mai stăruitor diferitele naționalități să învețe limba cea mai potrivită pentru relațiile comerciale comune.

Dar ziarul liberal se grăbește să se contrazică și să-și dovedească inconsecvența lui liberală.

„Nu credem — scrie ziarul — ca cineva, fie el chiar un adversar al rusificării, să poată contesta că într-un stat atît de uriaș cum este Rusia trebuie să existe o singură limbă oficială și că această limbă... poate fi numai limba rusă“.

Ce logică sucită! Mica Elveție nu pierde, ci câștigă de pe urma faptului că nu are o *singură* limbă oficială, ci trei limbi: germana, franceza și italiana. În Elveția, 70% din totalul populației sînt germani (în Rusia, 43% sînt velicoruși), 22% — francezi (în Rusia, 17% ucraineni), 7% — italieni (în Rusia, 6% polonezi și 4,5% bieloruci). Dacă italienii din Elveția adeseori vorbesc în parlamentul comun limba franceză, ei nu fac acest lucru sub presiunea vreunei legi polițienești drastice (o astfel de lege nu există în Elveția), ci pur și simplu pentru că cetățenii civilizați ai unui stat democrat preferă ei înșiși să vorbească o limbă pe care o înțelege majoritatea. Limba franceză nu inspiră italienilor nici un resentiment, fiindcă este limba unei națiuni libere și civilizate, și nu o limbă care le-a fost impusă prin măsuri respingătoare, polițienești.

De ce atunci „uriașă” Rusie, mult mai pestriță și extrem de înapoiată, trebuie să-și frîneze dezvoltarea menținînd un privilegiu oarecare pentru una dintre limbi? N-ar trebui oare să fie tocmai invers, domnilor liberali? N-ar trebui oare ca Rusia, dacă vrea să ajungă la nivelul Europei, să lichideze cît mai repede, cît mai deplin și cît mai hotărît toate privilegiile, de orice natură ar fi ele?

Dacă vor dispărea privilegiile de tot felul, dacă una dintre limbi nu va mai fi impusă, toții slavii se vor deprinde repede și cu ușurință să se înțeleagă unul pe altul și nu-i va mai speria ideea „înspăimîntătoare” că în parlamentul comun se vor auzi discursuri rostite în limbi diferite. Iar nevoile schimbului economic vor determina acea limbă a țării respective a cărei cunoaștere este mai *avantajoasă* pentru majoritatea populației în interesul legăturilor comerciale. Și această determinare va fi cu atît mai fermă, cu cît va fi acceptată de bunăvoie de populația diferitelor națiuni și se va face cu atît mai rapid și mai larg, cu cît democratismul va fi mai consecvent, cu cît, în virtutea acestui lucru, dezvoltarea capitalismului va fi mai rapidă.

Și în problema limbii, ca și în toate problemele politice, liberalii se manifestă ca niște negustori cu două fețe, care întind o mînă (pe față) democrației, iar cealaltă (pe la spate) moșierilor iobăgiști și polițiștilor. Sîntem împotriva

privilegiilor, strigă liberalul, dar, pe la spate, el se târguie cu moșierii iobăgiști pentru a obține cînd un privilegiu, cînd altul.

Așa arată *orice* naționalism burghezo-liberal, nu numai cel velicorus (acesta este cel mai rău dintre toate, datorită caracterului său violent și înrudirii lui cu d-nii Purișkevici), dar și cel polonez, evreiesc, ucrainean, gruzin și oricare altul. Sub lozinca „culturii naționale“, burghezia *tuturor* națiunilor, atît în Austria cît și în Rusia, duce *în realitate* o politică de dezbinare a muncitorilor, de slăbire a democrației, de tranzacții negustorești cu moșierii iobăgiști în jurul vînzării drepturilor poporului și a libertății poporului.

Lozinca democrației muncitorești nu este „cultura națională“, ci cultura internațională a democratismului și a mișcării muncitorești mondiale. Burghezia n-are decît să caute să înșele poporul prin tot felul de programe naționale „pozitive“. Muncitorul conștient îi va răspunde: există o singură cale de rezolvare a problemei naționale (în măsura în care, în general, este posibilă rezolvarea acestei probleme în lumea capitalistă, în lumea profitului, a fricțiunilor și a exploatării), și această cale este democratismul consecvent.

Dovadă: În Europa apuseană — Elveția, țară cu o veche cultură, și în Europa răsăriteană — Finlanda, țară cu o cultură tînără.

Programul național al democrației muncitorești este: absolut nici un fel de privilegii pentru nici o națiune, pentru nici o limbă; rezolvarea problemei autodeterminării politice a națiunilor, adică a despărțirii lor de stat, într-un mod cu desăvîrșire liber, pe cale democratică; promulgarea unei legi valabile pentru întregul stat, în virtutea căreia orice măsură (luată de zemstve, de administrația orășenească, comunală etc. etc.) care acordă privilegii vreuneia dintre națiuni, care încalcă principiul egalității în drepturi a națiunilor sau drepturile minorității naționale să fie declarată ilegală și nevalabilă, oricare cetățean al statului avînd dreptul să ceară anularea unei asemenea măsuri ca anticonstituțională, precum și sancțiuni penale

pentru cei care ar încerca să aplice o asemenea măsură.

Dezbinării naționale dintre diferitele partide burgheze în problema limbii etc., democrația muncitorească îi opune, ca o contracarare a oricărui naționalism burghez, următoarea revendicare: unitatea necondiționată și contopirea deplină a muncitorilor aparținând *tuturor* naționalităților în *toate* organizațiile muncitorești, sindicale, cooperatiste, de consum, culturale și de orice altă natură. Numai printr-o astfel de unitate și contopire poate fi apărată democrația, pot fi apărate interesele muncitorilor împotriva capitalului — care a și devenit și devine tot mai mult internațional, — pot fi apărate interesele dezvoltării omenirii spre o nouă orînduire, fără privilegii și fără exploatare.

2. „CULTURA NAȚIONALĂ“

După cum constată cititorul, pe baza unui exemplu, și anume problema limbii oficiale, articolul din „Severnaia Pravda“ demonstrează inconsecvența și oportunismul burgheziei liberale, care în problema națională își dă mîna cu moșierii iobăgiști și cu polițiștii. Oricine își dă seama că burghezia liberală are aceeași atitudine trădătoare, fățarnică și obtuză (chiar din punctul de vedere al intereselor liberalismului) nu numai în problema limbii oficiale, ci într-un șir întreg de alte probleme din aceeași categorie.

Ce concluzie se impune? Concluzia este că *orice* naționalism burghezo-liberal pervertește la maximum pe muncitori, aducînd un foarte mare prejudiciu cauzei libertății și cauzei luptei de clasă a proletariatului. Acest lucru este cu atît mai primejdios, cu cît tendințele burgheze (și burghezo-iobăgiste) *sînt camuflate* sub lozinca „culturii naționale“. În numele culturii naționale — velicoruse, poloneze, evreiești, ucrainene etc. —, huliganii și cercurile clericale, și după ei și burghezii *tuturor* națiunilor, își aranjează toate afacerile lor reacționare și murdare.

Așa se prezintă realitatea vieții naționale contemporane, dacă o privim din punct de vedere marxist, adică prin prisma luptei de clasă, dacă confruntăm lozincile cu înte-

rezele și cu politica claselor sociale, și nu cu „principiile generale”, cu declamațiile și vorbele goale.

Lozinca culturii naționale constituie o înșelătorie burgheză (și de multe ori clericală-huliganică). Lozinca noastră este cultura internațională a democratismului și a mișcării muncitorești din lumea întreagă.

Dar iată că se aruncă în luptă bundistul Libman, nimeni-cind-mă cu următoarea tiradă ucigătoare :

„Oricine este cât de cât inițiat în problema națională știe că cultura internațională nu este o cultură anațională* (o cultură fără formă națională); o cultură anațională, care nu trebuie să fie nici rusă, nici evreiască, nici poloneză, ci doar cultură pură, este o absurditate; tocmai de aceea clasa muncitoare își poate însuși ideile internaționale numai atunci când sînt adaptate la limba în care vorbește muncitorul și la condițiile naționale concrete în care trăiește el; muncitorului nu trebuie să-i fie indiferente starea și dezvoltarea culturii sale naționale, fiindcă prin ea și numai prin ea obține posibilitatea de a participa la «cultura internațională a democratismului și a mișcării muncitorești din lumea întreagă». Acest lucru îl știe de mult toată lumea, dar V. I. nu vrea să audă de toate acestea...”

Căutați să aprofundați această judecată tipic bundistă, care, vedeți dv., este menită să dărîme teza marxistă prezentată de mine. Cu un aer de extremă încredere în sine, ca un om „competent în problema națională”, domnul bundist ne prezintă concepții burgheze curențe ca pe niște adevăruri „de mult cunoscute”.

Da, cultura internațională nu este anațională, stimabile bundist. Nimeni n-a afirmat acest lucru. Nimeni n-a proclamat o cultură „pură”, nici poloneză, nici evreiască, nici rusă etc., așa că înșiruirea d-tale de vorbe goale nu este decît o încercare de a abate atenția cititorului și de a estompa fondul problemei prin vorbe răsunătoare.

În *fiecare* cultură națională se găsesc *elemente*, fie și nedezvoltate, de cultură democratică și socialistă, fiindcă în *fiecare* națiune există mase de oameni care muncesc și sînt exploatați, ale căror condiții de viață creează în mod inevitabil ideologia democratică și socialistă. Dar în *fiecare* națiune există și o cultură burgheză (iar în majoritatea

* Inter — între; a — ne; internațională — între popoare, între națiuni; anațională — nenațională, fără națiune, fără popor.

cazurilor chiar o cultură ultrareacționară și clericală), și trebuie să remarcăm că aceasta nu se găsește numai sub formă de „elemente“, ci sub formă de cultură *dominantă*. De aceea „cultura națională“ în general *este* cultura moșierilor, a popilor, a burgheziei. Bundistul a lăsat în umbră acest adevăr fundamental, elementar pentru oricare marxist, „dând drumul“ la o înșiruire de cuvinte, adică, de fapt, în loc să dezvăluie cititorului prăpastia dintre clase și s-o explice, el a estompat-o. *În fapt*, bundistul a procedat ca un burghez, care are tot interesul să se răspîndească credința într-o cultură națională în afara claselor sociale.

Formulînd lozinca „culturii internaționale a democratismului și a mișcării muncitorești din lumea întreagă“, noi luăm *din fiecare* cultură națională *numai* elementele ei democratice și elementele ei socialiste, le luăm *numai* și *absolut* în opoziție cu cultura burgheză, cu naționalismul burghez al *fiecărei* națiuni. Nici un democrat și cu atît mai mult nici un marxist nu neagă egalitatea în drepturi a limbilor sau necesitatea de a polemiza în limba maternă cu „propria“ ta burghezie, de a propaga ideile anticlericale sau antiburgheze în rîndurile „propriei“ tale țărâni și mici burghezii; despre aceasta nici nu mai e nevoie să vorbim. Servindu-se de aceste adevăruri incontestabile, bundistul camuflează ceea ce este litigios, adică tocmai ceea ce constituie într-adevăr miezul problemei.

Problema care se pune este de a ști dacă e admisibil pentru marxiști să formuleze direct sau indirect lozinca culturii naționale, sau dacă trebuie să ducă neapărat *împotriva* ei o propagandă în toate limbile, pentru lozinca *internaționalismului* muncitorilor, „adaptîndu-se“ la toate particularitățile locale și naționale.

Semnificația lozincii „culturii naționale“ nu este determinată de promisiunea sau de buna intenție a unui intelectual oarecare de „a interpreta“ această lozincă „în sensul de a promova cu ajutorul ei o cultură internațională“. Ar fi o dovadă de subiectivism copilăresc dacă am privi astfel lucrurile. Semnificația lozincii culturii naționale este determinată de raporturile obiective dintre toate clasele sociale ale unei anumite țări și ale tuturor țărilor din întreaga lume. Cultura națională a burgheziei este *un fapt*

(dar, repet, pretutindeni burghezia încheie tranzacții cu moșierii și cu popii). Naționalismul burghez agresiv, care abrutizează, înșală și dezbină pe muncitori pentru a-i face să ajungă la cheremul burgheziei — acesta este principalul fapt al contemporaneității.

Cel care vrea să se pună în slujba proletariatului trebuie să contribuie la unirea muncitorilor tuturor națiunilor, luptînd neîncetat împotriva naționalismului burghez, atît cel „*propriu*” cît și cel străin. Locul celui care ia apărarea lozincii culturii naționale e în rîndurile mic-burghezilor naționaliști, și nu în rîndurile marxiștilor.

Să luăm un exemplu concret. Poate un marxist velicorus să accepte lozinca culturii naționale velicoruse? Nu. Un asemenea om trebuie situat printre naționaliști, și nu printre marxiști. Sarcina noastră este să luptăm împotriva culturii naționale dominante, ultrareacționare și burgheze, a velicorușilor dezvoltînd într-un spirit exclusiv internaționalist și în cea mai strînsă unire cu muncitorii altor țări germeii de cultură care există în istoria mișcării noastre democratice și muncitorești. Să luptăm împotriva propriilor tăi moșieri și burghezi velicoruși, împotriva „culturii” lor, în numele internaționalismului, să luptăm „adaptîndu-te” la particularitățile unor oameni de teapa lui Purișkevici și Struve — aceasta este sarcina ta, și nu să propovăduiești, nu să admiți lozinca culturii naționale.

Acest lucru se referă și la cea mai oropsită și mai prigonită națiune, națiunea evreiască. Cultura națională evreiască este lozinca rabinilor și burghezilor, este lozinca dușmanilor noștri. Dar în cultura evreiască și în întreaga istorie a evreimii mai există și alte elemente. Din 10 500 000 de evrei cîți sînt în întreaga lume, ceva mai mult de jumătate trăiesc în Galiția și în Rusia, țări înapoiate, semibarbare, care *prin violență* îi țin pe evrei într-un fel de izolare de castă. Cealaltă jumătate a evreilor trăiește în țări civilizate, și acolo nu există izolarea de castă a evreilor. Acolo s-au manifestat limpede importante trăsături cu caracter progresist universal ale culturii evreiești: internaționalismul ei, simpatia față de mișcările progresiste ale epocii (pretutindeni, procentul

evreilor în mișcările democratice și proletare este superior procentului de evrei din totalul populației).

Cel care, direct sau indirect, formulează lozinca „culturii naționale” evreiești (oricât de bune i-ar fi intențiile) este dușmanul proletariatului, adept al spiritului *învechit* și *de castă* care domnește în sînul evreimii, un acolit al rabinilor și al burgheziei. Dimpotrivă, evreii marxiști, care se contopesc în organizațiile marxiste internaționale cu muncitorii ruși, lituanieni, ucraineni și alții, aducîndu-și aportul (și în limba rusă, și în limba evreiască) la crearea culturii internaționale a mișcării muncitorești, acești evrei continuă, în ciuda separatismului Bundului, cele mai bune tradiții ale evreimii, luptînd împotriva lozincii „culturii naționale”.

Naționalismul burghez și internaționalismul proletar sînt două lozinci opuse, de neîmpăcat, care corespund celor două mari tabere de clasă ale întregii lumi capitaliste și care exprimă *două* politici (mai mult: două concepții despre lume) în problema națională. Susținînd lozinca culturii naționale, creînd pe baza ei un întreg plan și un întreg program practic, așa-numit al „autonomiei cultural-naționale”, bundiștii apar *de fapt* ca promotori ai naționalismului burghez în mediul muncitoresc.

3. GOGORIȚA NAȚIONALISTĂ A „ASIMILĂRII”

Problema asimilării, adică a pierderii particularităților naționale, a trecerii în rîndurile unei alte națiuni, ne dă posibilitatea de a ne face o imagine concretă a consecințelor oscilărilor naționaliste ale bundiștilor și ale tovarășilor lor de idei.

D-l Libman, redînd exact și repetînd obișnuitele argumente, mai bine zis procedee bundiste, a caracterizat cerința unității și contopirii muncitorilor de toate naționalitățile dintr-un anumit stat în organizații muncitorești unice (vezi mai sus sfîrșitul articolului din „Severnaia Pravda”) drept „*vechea poveste a asimilării*”.

„Prin urmare — spune d-l F. Libman în legătură cu concluzia articolului din „Severnaia Pravda” —, la între-

barea : care este naționalitatea dv. ?, muncitorul trebuie să răspundă : sînt social-democrat“.

Bundistul nostru se socoate foarte spiritual. În realitate însă, prin *asemenea* spirite și prin vociferările lui despre „asimilare“, *îndreptate împotriva* unei lozinci consecvent democratice și *marxiste*, el nu face decît să se demaște în mod definitiv.

Capitalismul în dezvoltare cunoaște două tendințe istorice în problema națională. Prima : trezirea vieții naționale și a mișcărilor naționale, lupta împotriva oricărei asuprii naționale, crearea statelor naționale. A doua : dezvoltarea și strîngerea legăturilor de tot felul între națiuni, zdrobirea îngrădirilor naționale, crearea unității internaționale a capitalului, a vieții economice în genere, a politicii, a științei etc.

Ambele tendințe constituie o lege universală a capitalismului. Prima precumpănește la începutul dezvoltării lui, a doua caracterizează capitalismul ajuns la maturitate și pășind spre transformarea sa în societate socialistă. Programul național al marxiștilor ține seama de amîndouă aceste tendințe, susținînd, în primul rînd, că națiunile și limbile sînt egale în drepturi, că nici un *privilegiu* în această privință nu este admisibil (precum și dreptul națiunilor la autodeterminare, despre care mai jos vom vorbi în mod special) și, în al doilea rînd, principiul internaționalismului și al luptei neîmpăcate împotriva contaminării proletariatului cu naționalismul burghez, fie el chiar și cel mai rafinat.

Se pune întrebarea : ce vrea să spună bundistul nostru cînd înalță strigăte la cer împotriva „asimilării“ ? El *nu-a putut vorbi* aici despre violențele exercitate împotriva națiunilor, despre *privilegiile* uneia dintre națiuni, întrucît aici, în genere, nu se potrivește cuvîntul „asimilare“ ; întrucît toți marxiștii, și fiecare în parte și ca un tot unic oficial, au condamnat categoric și fără echivoc chiar și cea mai mică violență, asuprire sau inegalitate națională ; întrucît, în sfîrșit, în articolul din „Severnaia Pravda“ asupra căruia s-a năpustit bundistul, această idee marxistă generală este exprimată într-un mod cît se poate de hotărît.

Nu. Aici nu merge cu tertipurii. D-l Libman condamnă „asimilarea”, neînțelegînd prin acest cuvînt *nici* violențele, *nici* inegalitatea în drepturi, *nici* privilegiile. Mai rămîne oare ceva real în noțiunea de asimilare după ce eliminăm orice violențe și orice inegalitate în drepturi?

Hotărît că da. Rămîne tendința istorică universală a capitalismului de a zdrobi îngrădirile naționale, de a șterge deosebiriile naționale, de a *asimila* națiunile, tendință care din deceniu în deceniu se manifestă tot mai hotărît, care constituie unul dintre cei mai puternici factori în transformarea capitalismului în socialism.

Acela care nu recunoaște și nu apără egalitatea în drepturi a națiunilor și a limbilor, care nu luptă împotriva oricărei asupririi naționale, sau împotriva inegalității în drepturi, acela nu este marxist și nici măcar democrat. Aceasta este în afară de orice îndoială. Dar tot în afară de orice îndoială este și faptul că așa-zisul marxist care înjură cît îl ține gura pe un marxist aparținînd unei alte națiuni pentru tendința de „asimilare” nu este în realitate decît un simplu *naționalist mic-burghez*. Din această categorie nu prea respectabilă de oameni fac parte toți bundiștii și (după cum vom vedea îndată) social-naționaliștii ucraineni de felul d-lor L. Iurkevici, Donțov & Co.

Ca să demonstrăm în mod concret cît de reacționare sînt concepțiile acestor naționaliști mic-burghezi, vom prezenta trei categorii de date.

Cei care vociferează cel mai tare împotriva tendinței de „asimilare” a marxiștilor ortodocși ruși sînt naționaliștii evrei din Rusia, în general, și bundiștii, în special. Or, după cum se poate vedea din datele prezentate mai sus, din cei 10 500 000 de evrei, cîți există în întreaga lume, *aproximativ jumătate* trăiesc în țări *civilizate*, în condițiile *celei mai largi* „asimilări”, și numai evreii din Rusia și Galiția, nenorociți, înapoiți, lipsiți de drepturi și oprimați de-alde Purișkevici (ruși și polonezi), trăiesc în condițiile *celei mai reduse* „asimilări”, în condițiile *celei mai mari izolări*, mergînd pînă la „zona de domiciliere”*, „*numerus clausus*” și alte delicii purișkeviciste.

* Teritoriul în afara căruia evreii nu aveau dreptul să locuiască. — *Nota trad.*

Evreii din țările civilizate nu constituie o națiune, ei s-au asimilat cel mai mult, spun K. Kautsky și O. Bauer. Evreii din Galiția și din Rusia nu constituie, din păcate, o națiune (și *nu* din vina lor, ci din vina Purișkevicilor), ei nu formează aici decît o *castă*. Aceasta este părerea indiscutabilă a unor oameni care cunosc fără doar și poate istoria poporului evreu și care țin seama de faptele amintite mai sus.

Dar ce arată aceste fapte? Arată că împotriva „asimilării” pot vocifera numai evreii mic-burghezi reacționari, care ar voi să întoarcă înapoi roata istoriei, s-o facă să meargă nu de la rînduielele din Rusia și Galiția înspre rînduielele Parisului și New Yorkului, ci invers.

Cei mai de seamă oameni din rîndurile evreimii, care au dat omenirii conducători de frunte ai democrației și socialismului în istoria mondială, n-au vociferat niciodată împotriva asimilării. Împotriva asimilării vociferează numai venerabilii contemplatori ai „posteriorului” evreimii.

Despre proporțiile generale ale procesului de asimilare a națiunilor în condițiile actuale ale capitalismului înaintat ne putem face o idee aproximativă, de pildă, din datele asupra emigrării în Statele Unite ale Americii de Nord. În decurs de 10 ani, între anii 1891 și 1900, din Europa au emigrat 3 700 000 de oameni, iar în 9 ani, între anii 1901 și 1909, 7 200 000 de oameni. Potrivit recensămîntului din 1900, în Statele Unite se aflau peste 10 000 000 de străini. Statul New York — în care se aflau, potrivit aceluiași recensămînt, peste 78 000 de austrieci, 136 000 de englezi, 20 000 de francezi, 480 000 de germani, 37 000 de unguri, 425 000 de irlandezi, 182 000 de italieni, 70 000 de polonezi, 166 000 de originari din Rusia (în cea mai mare parte evrei), 43 000 de suedezi etc. — poate fi asemănat cu o moară în care sînt măcinate deosebiri naționale. Și ceea ce se petrece la New York pe scară mare, internațională, se petrece și în *fiecare* mare oraș și așezare industrială.

Cel care nu s-a împotmolit în prejudecăți naționaliste nu poate să nu vadă în acest proces al asimilării națiunilor de către capitalism unul dintre cele mai de seamă progrese istorice, nimicirea prejudecăților îngust-naționale din

diferite regiuni îndepărtate și primitive, mai ales în țări înapoiate de felul Rusiei.

Să ne gândim, de pildă, la Rusia și la atitudinea velicorușilor față de ucraineni. Desigur că orice democrat, ca să nu mai vorbim de marxiști, va lupta cu hotărâre împotriva nemaipomenitei înjosiri a ucrainenilor și va cere deplină egalitate în drepturi pentru ei. Dar ar fi o adevărată trădare a socialismului și o politică prostească chiar din punctul de vedere al „sarcinilor naționale” burgheze ale ucrainenilor dacă *ar fi slăbită* legătura și unirea dintre proletariatul ucrainean și cel velicorus, unire care există astăzi în cadrul aceluiași stat.

D-l Lev Iurkevici, care se consideră și el „marxist” (bietul Marx), ne dă o pildă de asemenea politică prostească. În 1906 — scrie d-l Iurkevici —, Sokolovski (Baskok) și Lukașevici (Tuceapski) afirmau că proletariatul ucrainean s-a rusificat pe deplin și că nu are nevoie de o organizație separată. Fără să încerce să illustreze măcar cu un singur fapt *fondul problemei*, d-l Iurkevici se năpustește — pentru motivul arătat — asupra celor doi, vociferând isteric, absolut în spiritul celui mai josnic, mai obtuz și mai reacționar naționalism, că acest fapt, vedeți dv., ar însemna „pasivitate națională”, „renegare națională”, că acești oameni i-au „dezbinat (!!) pe marxiștii ucraineni” etc. În prezent — ne încredințează d-l Iurkevici —, deși asistăm la o „creștere a conștiinței naționale a muncitorilor ucraineni”, numai o *minoritate* a muncitorilor au „conștiință națională”, majoritatea „aflându-se încă sub influența culturii ruse”. Și sarcina noastră — exclamă mic-burghezul naționalist — „nu este de a păși în urma maselor, ci de a le antrena după noi, a le lămuri sarcinile naționale (cauza națională)” („Dzvin”, p. 89).

De la un cap la altul, acest raționament al d-lui Iurkevici este un raționament burghezo-naționalist. Dar nici chiar din punctul de vedere al naționaliștilor burghezi, dintre care unii vor deplină egalitate în drepturi și autonomia Ucrainei, iar alții formarea unui stat independent ucrainean, această părere nu rezistă criticii. Adversarii tendințelor de eliberare ale ucrainenilor sînt clasa moșierilor velicoruși și polonezi, apoi burghezia acelorași două

națiuni. Care este forța socială în stare să dea o ripostă acestor clase? Primul deceniu al secolului al XX-lea a dat răspunsul concret: această forță este reprezentată în mod exclusiv de clasa muncitoare, care antrenează după ea țărănimea democratică. Tinzînd să dezbine și, în felul acesta, să slăbească forța cu adevărat democratică, a cărei victorie ar face ca violența națională să devină cu neputință, d-l Iurkevici trădează nu numai interesele democrației în general, ci și interesele patriei sale, ale Ucrainei. Printr-o acțiune unită a proletarilor velicoruși și ucraineni, o Ucraină liberă este *posibilă*; fără această unitate nici vorbă nu poate fi de așa ceva.

Dar marxiștii nu se limitează la punctul de vedere burghezo-național. De cîteva decenii s-a concretizat pe deplin procesul dezvoltării economice mai rapide a Sudului, adică a Ucrainei, proces care atrage din Velicorusia zeci și sute de mii de țărani și muncitori, încadrîndu-i în economia capitalistă, în mine, în orașe. „Asimilarea” — în aceste limite — a proletariatului velicorus și ucrainean este neîndoielnică. Și acest fapt are, fără îndoială, un caracter progresist. Capitalismul înlocuiește pe mujicul velicorus sau ucrainean, abrutizat, înapoiat, legat de pămînt, sălbatic ca un urs, cu proletarul, liber să se deplaseze dintr-un loc într-altul, ale cărui condiții de viață sfîrșimă îngustimea specific națională, atît velicorusă cît și ucraineană. Să presupunem că între Velicorusia și Ucraina se va stabili cu timpul o graniță de stat; și în acest caz caracterul progresist sub raport istoric al „asimilării” muncitorilor velicoruși și ucraineni va fi neîndoielnic, așa cum și măcinarea națiunilor din America are un caracter progresist. Cu cît Ucraina și Velicorusia vor deveni mai libere, cu atît *mai amplă și mai rapidă* va fi dezvoltarea capitalismului, care va atrage cu o și mai mare forță pe muncitorii aparținînd *tuturor* națiunilor, din toate regiunile statului și din toate statele vecine (dacă Rusia ar fi stat vecin cu Ucraina), masa muncitorească la orașe, în mine și în fabrici.

D-l Lev Iurkevici se comportă ca un adevărat burghez, ba, chiar mai mult, ca un burghez miop, mărginit, redus, adică ca un filistin, atunci cînd lasă deoparte interesele

comuniunii, contopirii, asimilării *proletariatului* celor două națiuni de dragul succesului de moment al cauzei naționale ucrainene. Întâi cauza națională și apoi cea proletară — afirmă naționaliștii burghezi și d-nii Iurkevici, Donțov și, repetînd spusese lor, alți asemenea pseudomarxiști. Înainte de toate cauza proletară — spunem noi —, fiindcă ea nu asigură numai interesele permanente, vitale ale muncii și ale omenirii, ci și interesele democrației, or, fără democrație nu poate fi concepută nici o Ucraină autonomă și nici independentă.

În sfîrșit, în raționamentul neobișnuit de bogat în perle naționaliste al d-lui Iurkevici trebuie să mai relevăm următoarele : minoritatea muncitorilor ucraineni este conștientă din punct de vedere național, spune el, „majoritatea se află încă sub influența culturii ruse“ (bilșisti perebuvaе șce pid vplivom rosiiskoi culturii).

A opune — atunci cînd e vorba despre proletariat — cultura ucraineană, luată ca un tot, culturii velicoruse, luată de asemenea ca un tot, înseamnă a comite cea mai nerușinată trădare a intereselor proletariatului în favoarea naționalismului burghez.

În cadrul fiecărei națiuni contemporane există două națiuni, spunem noi tuturor social-naționaliștilor. Există două culturi naționale în cadrul fiecărei culturi naționale. Există cultura velicorusă a Purișkevicilor, Gucikovilor și Struvilor, dar există și cultura velicorusă caracterizată prin numele lui Cernîșevski și al lui Plehanov. Două culturi există și la ucraineni, ca, de altfel, și în Germania, Franța, Anglia, la evrei etc. Dacă majoritatea muncitorilor ucraineni se află sub influența culturii velicoruse, sîntem siguri că, pe lîngă ideile culturii velicoruse a popilor și burgheziei, asupra lor acționează și ideile democrației și social-democrației velicoruse. Ducînd lupta împotriva primului gen de „cultură“, *marxistul* ucrainean va și întotdeauna să distingă cel de-al doilea gen de cultură și va spune muncitorilor săi : „trebuie neapărat să vă străduiți din răspuțeri să găsiți, să folosiți și să întăriți orice posibilitate de contact cu muncitorul velicorus conștient, cu literatura lui, cu sfera lui de idei ; acest lucru este impus

de interesele fundamentale ale mișcării muncitorești, *atît* ucrainene *cît și* velicoruse“.

Dacă un marxist ucrainean se va lăsa *pînă într-atît* antrenat de ura, *pe deplin legitimă și firească*, împotriva asupritorilor velicoruși, încît va trece fie numai o părțică din această ură, fie numai un sentiment de înstrăinare asupra culturii proletare și asupra cauzei proletare a muncitorilor velicoruși, prin aceasta marxistul va aluneca în mlaștina naționalismului burghez. Tot astfel, marxistul velicorus va aluneca în mlaștina naționalismului, și nu numai a celui burghez, dar și a naționalismului ultra-reacționar, dacă va da măcar o clipă uitării revendicarea deplinei egalități în drepturi a ucrainenilor sau *dreptul* lor de a forma un stat independent.

Atîta vreme cît fac parte din același stat, muncitorii velicoruși și ucrainenii trebuie să apere împreună, în cea mai strînsă unire organizatorică, care să meargă pînă la contopire, cultura comună sau internațională a mișcării proletare, dînd dovadă de cea mai deplină toleranță în problema limbii în care se face propaganda și ținînd seama în desfășurarea acestei propagande de *particularitățile* pur locale sau pur naționale. Iată care este cerința necondiționată a marxismului. Orice propagandă care tinde să separe pe muncitorii unei națiuni de muncitorii alteia, orice atacuri împotriva tendinței de „asimilare“ marxistă, orice acțiune de contrapunere a unei culturi naționale luată ca un tot unei alte culturi naționale luată, chipurile, și ea ca un tot etc. în problemele privitoare la proletariat înseamnă naționalism *burghez*, împotriva căruia este obligatoriu să se dea o luptă necruțătoare.

4. „AUTONOMIA CULTURAL-NAȚIONALĂ“

Problema lozincii „culturii naționale“ are pentru marxiști o însemnătate uriașă nu numai pentru că determină conținutul ideologic al întregii noastre propagande și agitații în problema națională spre deosebire de propaganda burgheză, dar și pentru că întregul program al faimoasei autonomii cultural-naționale este întemeiat pe această lozincă.

Păcatul fundamental, principal al acestui program constă în aceea că el caută să introducă în viață naționalismul cel mai rafinat și mai absolut, naționalismul dus pînă la ultima lui expresie. Esența acestui program : fiecare cetățean e încadrat într-o națiune oarecare, fiecare națiune formînd o entitate juridică cu dreptul de a obliga pe membrii ei să plătească impozite, cu parlamente naționale (seimuri), cu „secretari de stat“ (miniștri) naționali.

Această idee aplicată la problema națională seamănă cu ideea lui Proudhon aplicată la capitalism. Nu distrugerea capitalismului și a bazei lui — producția de mărfuri, ci *curățirea* acestei baze de toate excrescențele ei, înlăturarea tuturor abuzurilor etc. ; nu nimicirea schimbului și a valorii de schimb, ci dimpotrivă, „constituirea“ acesteia din urmă, generalizarea ei, prefacerea ei în ceva absolut, „*echitabil*“, fără fluctuații, crize, abuzuri — iată ideea lui Proudhon.

Așa cum este mic-burghez Proudhon, a cărui teorie absolutizează și ridică la rangul de sublim schimbul și producția de mărfuri, tot astfel sînt mic-burgheze și teoria și programul „autonomiei cultural-naționale“, care absolutizează și ridică la rangul de sublim naționalismul burghez, curățindu-l de violențe și nedreptăți etc.

Marxismul este incompatibil cu naționalismul, fie el chiar cel mai „echitabil“, mai „curățel“, mai subtil și mai civilizat. În locul oricărui naționalism, marxismul promovează internaționalismul, contopirea tuturor națiunilor într-o unitate superioară, care crește sub ochii noștri cu fiecare kilometru de cale ferată, cu fiecare trust internațional, cu fiecare uniune muncitorească (internațională prin activitatea ei economică și apoi și prin ideile și tendințele ei).

Din punct de vedere istoric, principiul naționalității este inevitabil în societatea burgheză și, ținînd seama de această societate, marxistul recunoaște întru totul legitatea istorică a mișcărilor naționale. Dar, pentru ca această recunoaștere să nu se transforme într-o apologie a naționalismului, trebuie să se limiteze în modul cel mai strict numai la ceea ce este progresist în aceste mișcări, pentru

ca această recunoaștere să nu ducă la întunecarea conștiinței proletare de către ideologia burgheză.

Trezirea maselor din somnolența feudală, lupta lor împotriva oricărei asuprii naționale, pentru suveranitatea poporului, pentru suveranitatea națiunii reprezintă un fenomen progresist. De aici rezultă datoria *incontestabilă* a oricărui marxist de a susține democratismul cel mai hotărât și cel mai consecvent în legătură cu toate laturile problemei naționale. Această sarcină are mai ales un caracter negativ. Dar mai departe de această sarcină proletariatul nu poate păși pe calea sprijinirii naționalismului, fiindcă mai departe începe activitatea „pozitivă” a *burgheziei*, care tinde la *întărirea* naționalismului.

Datoria incontestabilă a proletariatului ca forță democratică, interesul incontestabil al luptei de clasă proletare, luptă umbrită și frînata de dezbinarea dintre națiuni, este de a scutura orice jug feudal, de a înlătura orice asuprire națională, orice privilegii ale unei națiuni sau ale unei limbi. Dar a susține naționalismul burghez *dincolo* de aceste limite, riguros fixate într-un anumit cadru istoric, înseamnă a trăda proletariatul și a trece de partea burgheziei. Aici există un hotar care adeseori este aproape imperceptibil și social-naționaliștii bundiști și ucraineni uită cu totul de el.

Noi spunem hotărât : da luptei împotriva asuprii naționale. Spunem hotărât : nu luptei *pentru* orice fel de dezvoltare națională, *pentru* „cultura națională” în general.

Dezvoltarea economică a societății capitaliste din lumea întreagă ne oferă exemple de mișcări naționale care nu s-au dezvoltat pînă la capăt, exemple de constituire a unor națiuni mari dintr-un șir întreg de națiuni mici sau în dauna unor națiuni mici, ne oferă exemple de asimilare a națiunilor. Dezvoltarea ideii de naționalitate în general — acesta este principiul naționalismului burghez ; din el rezultă exclusivismul naționalismului burghez, din el rezultă dezbinarea, lipsită de orice perspective, dintre națiuni. Proletariatul însă nu numai că nu se angajează să susțină dezvoltarea națională a fiecărei națiuni, dar, dimpotrivă, pune în gardă masele împotriva unor astfel

de iluzii, susține cea mai deplină libertate a circulației de mărfuri capitaliste, salută orice asimilare a națiunilor, cu excepția celei silite sau a celei bazate pe privilegii.

A fixa naționalismul într-o anumită sferă „just” limitată, „a constitui” naționalismul, a delimita temeinic și trainic națiunile între ele cu ajutorul unei anumite instituții de stat — aceasta este baza ideologică și conținutul principiului autonomiei cultural-naționale. Această idee este de la un cap la altul burgheză și de la un cap la altul falsă. Proletariatul nu poate să sprijine nici un fel de întărire a naționalismului; dimpotrivă, el sprijină tot ce contribuie la ștergerea deosebirilor naționale, la desființarea barierelor naționale, tot ce contribuie la strângerea mereu mai mare a legăturilor dintre naționalități, tot ce duce la contopirea națiunilor. A proceda altfel înseamnă a trece de partea micii burghezii naționaliste reacționare.

Atunci cînd la Congresul de la Brünn * (1899)⁵⁴ al social-democraților austrieci a fost discutat proiectul autonomiei cultural-naționale, aprecierii lui din punct de vedere teoretic aproape că nu i s-a acordat nici o atenție. Dar este instructiv să relevăm că împotriva acestui program s-au adus două argumente: 1) programul ar duce la întărirea clericalismului; 2) „acest program ar avea drept rezultat permanentizarea șovinismului, introducerea lui pînă și în cea mai mică comunitate, în cel mai mic grup” (pag. 92 din procesul-verbal oficial în limba germană al Congresului de la Brünn. Există o traducere rusă, editată de partidul naționalist evreiesc „P.M.S.E.”⁵⁵).

Nu încapе îndoială că, în prezent, în toate țările lumii „cultura națională” în înțelesul obișnuit al acestui cuvînt, adică școlile etc., se află astăzi sub influența precumpănitoare a clericalilor și șoviniștilor burghezi. Afirmația făcută de bundiști în apărarea autonomiei „cultural-naționale”, în sensul că constituirea națiunilor va face ca lupta de clasă din rîndurile lor să fie purificată de orice considerații lăaturalnice, este o sofistică vădită și ridicolă. În orice societate capitalistă are loc o luptă de clasă serioasă, mai ales în domeniul economic și politic.

* — Brno. — Nota trad.

A separa problema școlilor *de acest* domeniu ar fi, în primul rând, o utopie absurdă, deoarece problema școlilor (ca și „cultura națională“ în general) nu se poate separa de viața economică și politică, iar în al doilea rând tocmai viața economică și politică a unei țări capitaliste *impune* la fiecare pas lichidarea îngrădirilor și prejudecăților naționale, absurde și învechite, iar separarea problemei școlilor etc. ar contribui tocmai la conservarea, agravarea, întărirea clericalismului „pur“ și a șovinismului burghez „pur“.

În societățile pe acțiuni, capitaliștii de naționalități diferite stau alături, contopindu-se pe deplin. În fabrică lucrează laolaltă muncitori de naționalități diferite. În orice problemă politică cu adevărat serioasă și adâncă, gruparea se face pe clase, și nu pe națiuni. „Scoaterea din competența statului“ a școlii etc. și trecerea ei în competența națiunilor echivalează tocmai cu o încercare de *a separa* economicul, care contopește națiunile, de cel mai ideologic, ca să spunem așa, domeniu al vieții sociale, în cadrul căruia cultura națională „pură“ sau cultivarea națională a clericalismului și șovinismului este cel mai ușor realizabilă.

Realizarea practică a planului autonomiei „exteritoriale“ (în afara teritoriului, nelegată de teritoriul pe care locuiește o națiune sau alta) sau al autonomiei „cultural-naționale“ ar însemna un singur lucru: *împărțirea învățămîntului pe naționalități*, adică introducerea curiilor naționale în învățămînt. E destul să-ți faci o idee limpede despre esența *reală* a faimosului plan bundist ca să-ți dai seama cât este el de reacționar, chiar și din punctul de vedere al democrației, ca să nu mai vorbim de punctul de vedere al luptei de clasă a proletariatului pentru socialism.

Vom da un singur exemplu și un singur proiect al „naționalizării“ școlii, care ne va lămuri în mod concret în ce constă fondul problemei. În Statele Unite ale Americii de Nord, în toate domeniile vieții se menține pînă în ziua de astăzi împărțirea statelor în state de Nord și în state de Sud; primele — cu puternice tradiții de libertate și de luptă împotriva proprietarilor de sclavi; cele-

lalte — cu puternice tradiții sclavagiste, cu rămășițe de prigonire a negrilor, cu înapoierea lor economică, cu extrema lor înapoiere culturală (44% analfabeți printre negri și 6% printre albi) etc. În statele nordice negrii învață împreună cu albi în aceleași școli. În Sud există pentru negri școli speciale — „naționale“ sau rasiale, numiți-le cum vreți. Se pare că acesta este în realitate unicul exemplu de „naționalizare“ a școlii.

În răsăritul Europei există o țară în care pînă în zilele noastre se poate petrece un asemenea lucru cum este procesul Beilis, în care evreii sînt condamnați de domniul Purișkevici la o situație mai rea decît cea a negrilor. În această țară, nu de mult, guvernul a elaborat un proiect de *școală evreiască națională*. Credem că, din fericire, această utopie reacționară nu se va putea realiza, după cum nu se va realiza nici utopia mic-burghezilor austrieci, care, pierzîndu-și speranța în îmfăptuirea unei democrații consecvente și în încetarea fricțiunilor dintre diferitele naționalități, au născocit *găoace* naționale în domeniul învățămîntului, pentru ca nu cumva națiunile să se ciorovăiască *pentru împărțirea școlilor...*, dar să „se constituie“ în vederea unor *veșnice* ciorovăieli între diferitele „culturi naționale“.

În bună măsură, autonomia cultural-națională a rămas în Austria o născocire a publiciștilor, pe care nici chiar social-democrații austrieci n-au luat-o în serios. În schimb, în Rusia, toate partidele burgheze evreiești și cîteva elemente mic-burgheze și oportuniste din cadrul diferitelor naționalități, ca, de pildă, bundiștii, lichidatorii din Caucaz, conferința partidelor naționale din Rusia de orientare narodnică de stînga, au introdus-o în programele lor. (Notăm, în paranteză, că această conferință a partidelor naționale a avut loc în 1907 și că la votarea rezoluției ei socialiștii-revoluționari ruși și social-patrioții polonezi, P.P.S.⁵⁶, s-au abținut de la vot. A se abține de la vot — acesta este un procedeu care caracterizează cum nu se poate mai bine atitudinea socialiștilor-revoluționari și P.P.S.-iștilor față de o problemă principială extrem de importantă în domeniul programului național !)

În Austria, tocmai Otto Bauer, cel mai de seamă teoretician al „autonomiei cultural-naționale“, a consacrat un capitol special din cartea sa pentru a argumenta că nu se poate cere aplicarea acestui program pentru evrei. În Rusia, tocmai în rîndurile evreimii, toate partidele burgheze — și împreună cu ele și Bundul, care le cîntă în strună — au acceptat acest program *. Ce înseamnă acest lucru? Înseamnă că, pe baza experienței politice obținute în practica altui stat, istoria a dezvăluit absurditatea născocirii lui Bauer, tot așa cum bernsteinienii ruși (Struve, Tugan-Baranovski, Berdeaev & Co.), prin evoluția lor rapidă de la marxism la liberalism, au demascat adevărul fond ideologic al bernsteiniadei germane.

Nici social-democrații austrieci, nici cei din Rusia n-au acceptat autonomia „cultural-națională“ în programul lor. Dar partidele evreiești burgheze din țara cea mai înapoiată, precum și o serie de grupuri mic-burgheze așa-zis socialiste *au acceptat-o*, pentru a introduce într-o formă subtilă în rîndurile muncitorilor ideile naționalismului burghez. Faptul acesta este foarte elocvent.

De vreme ce ne-am referit la programul austriac în problema națională, sîntem datori să restabilim un adevăr pe care bundiștii descori îl denaturează. La Congresul de la Brünn a fost prezentat un program *pur* de „autonomie cultural-națională“. Este vorba de programul social-democrației slavilor de sud; în paragraful 2 al acestui program se spune: „Fiecare popor care trăiește în Austria, indiferent de teritoriul pe care-l ocupă membrii săi, for-

* Este explicabil de ce neagă adeseori bundiștii cu o neobișnuită patimă faptul că toate partidele burgheze evreiești au acceptat „autonomia cultural-națională“. Prea dă la iveală acest fapt adevăratul rol al Bundului. Atunci cînd, în ziarul „Luci“, unul dintre bundiști, d-l Manin, a încercat să-l nege din nou, el a fost pe deplin demascat de N. Skop (vezi „Prosvetzenie“ nr. 3). Dar cînd în ziarul „Dzvin“ (nr. 7—8 din 1913, p. 92) d-l Lev Iurkevici citează din „Prosvetzenie“ (nr. 3, p. 78) fraza lui N. Sk.: „Bundiștii împreună cu toate partidele și grupurile evreiești burgheze susțin de multă vreme autonomia cultural-națională“ și denaturează acest citat, scoțînd din el cuvîntul „bundiștii“ și înlocuind cuvintele: „autonomia cultural-națională“ prin cuvintele: „drepturile naționale“, nu poți decît să ridici din umeri! D-l Lev Iurkevici nu este numai un naționalist, nu este numai un ignorant desăvîrșit în materie de istorie a social-democrației și de program al acesteia; el este pur și simplu un falsificator de citate în favoarea Bundului. Prost mai stau treburile Bundului și ale domnilor Iurkevici!

mează un grup autonom care își conduce în mod absolut independent toate treburile sale naționale (culturale și de limbă)". Programul acesta a fost susținut nu numai de Kristan, dar și de influentul Ellenbogen. A fost însă scos de pe ordinea de zi, deoarece n-a obținut nici un vot. S-a adoptat programul *teritorialist*, adică un program care nu creează *nici un fel* de grupuri naționale, „indiferent de teritoriul pe care-l ocupă membrii acestor națiuni”.

În paragraful 3 al programului adoptat se spune: „*Regiunile* care se autoadministrează locuite de membrii uneia și aceleiași națiuni formează laolaltă o uniune națională *unică*, care își rezolvă chestiunile sale naționale în mod absolut autonom” (compară cu „Prosveșcenie” nr. 4 din 1913, p. 28⁵⁷). Este limpede că nici acest program, la baza căruia stă un compromis, nu este just. Vom da un exemplu pentru a lămuri acest lucru. Obștea coloniștilor germani din gubernia Saratov plus suburbia germană a muncitorilor din Riga sau Lodz plus un sat german de lângă Petersburg etc. formează împreună „uniunea națională unică” a germanilor din Rusia. Este evident că social-democrații nu pot să ceară un asemenea lucru, nu pot să sancționeze o asemenea uniune, cu toate că ei, bineînțeles, nu neagă nicidecum *libertatea* oricăror uniuni, inclusiv uniunea oricăror comunități de orice naționalitate din cadrul unui stat. Dar de separarea, în conformitate cu legea, a germanilor etc. din diferite localități ale Rusiei și aparținând diferitelor clase și cu constituirea lor într-o uniune națională germană unică se pot ocupa popii, burghezii, mic-burghezii, în sfârșit oricine, numai nu social-democrații.

5. EGALITATEA ÎN DREPTURI A NAȚIUNILOR ȘI DREPTURILE MINORITĂȚII NAȚIONALE

Procedeu cel mai folosit de oportuniștii din Rusia în discutarea problemei naționale este de a invoca exemplul Austriei. În articolul meu din „Severnaia Pravda” * („Prosveșcenie” nr. 10, p. 96—98), asupra căruia s-au năpustit oportuniștii (d-l Semkovski în „Novaia Rabo-

* Vezi volumul de față, p. 128—131. — *Nota red.*

ceaia Gazeta“, Libman în „Tait“), am afirmat că există o singură rezolvare a problemei naționale, în măsura în care în general problema națională poate fi rezolvată în lumea capitalistă, și această rezolvare este: democratismul consecvent. Și pentru a demonstra acest lucru mă refer, între altele, la exemplul Elveției.

Acest exemplu nu e pe placul celor doi oportuniști amintiți mai sus, care încearcă să-l combată sau să-i reducă importanța. Kautsky, vedeți dv., a spus că Elveția constituie o excepție; că în Elveția ar avea loc o descențializare cu totul specială, că ea ar avea o istorie specială, condiții geografice speciale, o repartizare foarte specifică a populației de limbi diferite etc. etc.

Toate acestea nu sînt altceva decît încercări *de a se eschiva* de la fondul discuției. Desigur, Elveția constituie o excepție în sensul că ea nu este un stat național unitar. Dar tot o astfel de excepție (sau stare de înapoiere — adaugă Kautsky) reprezintă și Austria și Rusia. Desigur, în Elveția numai unele condiții speciale, specifice, istorice și de trai au făcut posibilă dezvoltarea unui democratism *mai larg* decît în majoritatea țărilor europene vecine cu ea.

Dar ce însemnătate pot avea toate acestea de vreme ce este vorba de *un model* pe care trebuie să-l imităm? În întreaga lume, țările în care diferite instituții sînt organizate pe baza unor principii *consecvent* democratice constituie, în condițiile actuale, o excepție. Dar acest lucru ne împiedică oare să apărăm în programul nostru realizarea democratismului consecvent în toate instituțiile?

Specificul Elveției îl constituie istoria, condițiile geografice, precum și celelalte condiții. Specificul Rusiei îl constituie forța fără precedent a proletariatului în epoca revoluțiilor burgheze și îngrozitoarea stare de înapoiere generală a țării, care determină în mod obiectiv necesitatea unei înaintări excepțional de rapide și de hotărîte, cu riscul oricăror deficiențe și înfrîngeri.

Noi întocmim un program național din punctul de vedere al proletariatului; de cînd s-a început oare să se recomande ca drept model să fie luate exemplele cele mai proaste, și nu cele mai bune?

Nu rămîne oare, în orice caz, indiscutabil și incontestabil faptul că în regimul capitalist pacea națională este realizată (în măsura în care în general este realizabilă) *exclusiv* în țările în care există un democratism consecvent ?

De vreme ce acest lucru este incontestabil, faptul că oportuniștii invocă cu îndărătnicie exemplul Austriei în loc să invoce pe cel al Elveției reprezintă un procedeu întru totul cadet, cadeții fiind aceia care copiază întotdeauna cele mai proaste constituții europene, și nu pe cele mai bune.

În Elveția există *trei* limbi oficiale, dar proiectele de legi supuse referendumului sînt publicate în *cinci* limbi, adică, pe lîngă cele trei limbi oficiale, în încă două dialecte „romande”. După cum arată recensămîntul din 1900, dintr-un număr total de 3 315 443 de locuitori ai Elveției, aceste două dialecte sînt vorbite de 38 651 locuitori, adică ceva mai mult de *unu la sută*. În armată, ofițerilor și subofițerilor „li se acordă cea mai largă libertate de a se adresa soldaților în limba lor maternă”. În cantoanele Graubünden și Wallis (fiecare cu o populație ceva mai mare de o sută de mii de locuitori), ambele dialecte se bucură de o egalitate în drepturi absolută *.

Se pune întrebarea : trebuie oare să propagăm și să susținem această *experiență* vie a unei țări înaintate sau să împrumutăm de la austrieci niște *născociri* în genul „autonomiei exteritoriale”, pe care încă nimeni în lume n-a experimentat-o (și pe care nici chiar austriecii nu le-au adoptat încă) ?

A propaga această născocire înseamnă a propaga divizarea învățămîntului pe naționalități, adică un lucru direct vătămător. Experiența Elveției ne arată însă că asigurarea unui maximum (relativ) de pace între naționalități *este posibilă în practică și realizabilă* într-un regim de democratism consecvent (iarăși relativ) al întregului stat.

„În Elveția — spun oamenii care au studiat această problemă — *nu există o problemă națională* în sensul în care există în Europa

* Vezi René Henry. „La Suisse et la question des langues” („Elveția și problema limbilor”. — Nota trad.), Berna, 1907.

răsăriteană. Nici chiar cuvîntul acesta (problema națională) nu este cunoscut aici... În Elveția, lupta dintre naționalități aparține de mult trecutului, fiind legată de perioada 1797—1803*.

Aceasta înseamnă că epoca mării revoluții franceze, care a dat cea mai democratică rezolvare problemelor la ordinea zilei în perioada trecerii de la feudalism la capitalism, a știut „să rezolve” în treacăt, printre altele, și problema națională.

Acum domnii de teapa lui Semkovski, Libman și alți oportuniști n-au decît să încerce să afirme că această rezolvare „exclusiv elvețiană” nu poate fi aplicată oricărui județ sau chiar părți de județ din Rusia, unde numai la 200 000 de locuitori există un număr de patruzeci de mii de cetățeni care vorbesc două dialecte și care doresc să se bucure în ținutul lor de *deplină egalitate în drepturi* cu privire la limbă!

Preconizarea egalității depline în drepturi a națiunilor și limbilor scoate la iveală în cadrul fiecărei națiuni numai elementele consecvent democratice (adică numai pe proletari), *unindu-i* nu după naționalitate, ci după năzuința lor de a aduce, în general, îmbunătățiri serioase și radicale în orînduirea de stat. Dimpotrivă, preconizarea „autonomiei cultural-naționale”, cu toate bunele intenții ale unor persoane și ale unor grupuri izolate, *desparte națiunile* și creează în fapt o apropiere între muncitorii unei națiuni și burghezia *acesteia* (adoptarea acestei „autonomii cultural-naționale” de către toate partidele burgheze evreiești).

Garantarea drepturilor minorității naționale este indisolubil legată de principiul deplinei egalități în drepturi. În articolul meu din „Severnaia Pravda”, acest principiu este exprimat aproape la fel ca în hotărîrea oficială și mai precisă adoptată ulterior la consfătuirea marxiștilor. Această hotărîre cere „introducerea în constituție a unei prevederi fundamentale care să declare nul orice privilegiu al vreunei națiuni și orice violare a drepturilor minorității naționale”.

* Vezi Ed. Blocher. „Die Nationalitäten in der Schweiz” („Naționalitățile în Elveția”. — Nota trad.), Berlin, 1910.

D-l Libman încearcă să ia în rîs această formulare și întreabă : „Dar de unde putem ști în ce constau drepturile minorității naționale ?“ Adică face sau nu face parte din această categorie dreptul la un „program propriu“ în școlile naționale ? Cît de numeroasă trebuie să fie minoritatea națională ca să aibă dreptul de a avea judecătorii ei, funcționarii ei, școli în limba ei maternă ? D-l Libman ar vrea ca din aceste întrebări să tragă concluzia necesității unui program național „pozitiv“.

În realitate însă, aceste întrebări arată în mod concret ce fel de gînduri reacționare încearcă să strecoare bundistul nostru sub masca discutării unor, vezi doamne, mici amănunte.

„Program propriu“ în școală națională proprie !... Marxiștii au, stimabile social-naționalist, un program școlar *general*, care revendică, de pildă, o școală exclusiv laică. Din punct de vedere marxist, într-un stat democratic o *abatere* de la acest program general (iar completarea lui prin unele materii „locale“, prin limbi etc. urmează să fie hotărîită de populația locală) nu poate fi admisă nicăieri și niciodată. Din principiul „de a scoate“ școala „din competența statului“ spre a o trece în competența națiunilor ar rezulta însă că noi, muncitorii, investim „națiunile“ în statul nostru, democratic, cu dreptul de a cheltui banii poporului pentru școli clericale ! Fără să-și dea seama, d-l Libman însuși ne-a demonstrat foarte pregnant caracterul reacționar al „autonomiei cultural-naționale“ !

„Cît de numeroasă trebuie să fie minoritatea națională ?“ Acest lucru nu este stabilit nici chiar de programul austriac, atît de îndrăgit de bundiști ; în acest program se spune (mai pe scurt și mai puțin limpede decît în textul nostru) : — „Dreptul minorităților naționale este ocrotit printr-o lege specială, care trebuie să fie promulgată de parlamentul imperiului“ (§ 4 al programului de la Brünn).

De ce nu s-a legat nimeni de social-democrației austriece și nu le-a pus întrebarea : ce anume va conține această lege ? Ale cărei minorități anume și care drepturi anume va trebui ea să ocrotească ?

Pentru că toți oamenii cu judecată sănătoasă își dau seama că într-un program precizarea amănunțelor nu este cu puțință și nu-și are locul. Programul stabilește numai principiile fundamentale. În cazul de față, la austrieci principiul fundamental se subînțelege, pe când în hotărârea adoptată la cea din urmă consfătuire a marxiștilor din Rusia el este exprimat în mod limpede. Principiul acesta constă în a nu admite nici un fel de privilegii naționale și nici un fel de inegalitate în drepturi a națiunilor.

Să luăm un exemplu concret pentru a-i explica bundistului problema. În orașul Petersburg, potrivit datelor recensământului școlar din 18 ianuarie 1911, școlile primare ale Ministerului „Instrucțiunii” Publice au fost frecventate de 48 076 de elevi. Dintre aceștia, evrei sînt 396, adică mai puțin de 10%. Apoi — 2 romîni, 1 gruzin, 3 armeni etc.⁵⁸ Poate oare un program național „pozitiv” să fie alcătuit în așa fel încît să cuprindă toată diversitatea aceasta de raporturi și condiții? (Iar Petersburgul nu este, desigur, nicidecum cel mai „pestriț” oraș din Rusia sub raport național.) Cred că nici chiar asemenea specialiști în „subtilități” naționale cum sînt bundiștii nu vor alcătui un asemenea program.

Or, dacă în constituția statului ar exista o prevedere fundamentală care să declare nulă orice măsură care încalcă drepturile minorității, orice cetățean ar putea cere anularea măsurii prin care, bunăoară, s-ar refuza să se angajeze pe socoteala statului învățători speciali de limbă evreiască, de istorie a evreilor etc. sau să se pună un local al statului, necesar pentru predarea lecțiilor, la dispoziția copiilor evrei, armeni, romîni, sau chiar a unui singur copil gruzin. În orice caz nu este de loc imposibil să satisfaci, pe baza egalității lor în drepturi, toate cererile raționale și juste ale minorităților naționale, și nimeni nu va spune că propaganda principiului egalității în drepturi ar putea fi dăunătoare. Dimpotrivă, propaganda împărțirii învățămîntului pe națiuni, propaganda, de pildă, în vederea înființării unei școli speciale evreiești pentru copiii evrei în Petersburg, ar fi categoric dăunătoare, iar crearea unor școli naționale pentru *oricare* minorități naționale, pentru 1 copil, 2 sau 3 este de-a dreptul imposibilă.

Mai departe, este imposibil să se stabilească printr-o lege generală cât de numeroasă trebuie să fie o minoritate națională pentru a avea dreptul la școli speciale sau la învățători și profesori speciali care să predea obiecte suplimentare etc.

Dimpotrivă, legea generală cu privire la egalitatea în drepturi poate fi elaborată în amănunt și dezvoltată printr-o legiferare specială, prin deciziile seimurilor regionale ale orașelor, zemstvelor, comunităților etc.

6. CENTRALIZARE ȘI AUTONOMIE

D-l Libman scrie următoarele :

„Să luăm Lituania, Ținutul baltic, Polonia, Volînia, sudul Rusiei etc. — pretutindeni vom găsi o populație *amestecată* ; nu există oraș care să nu aibă o minoritate națională numeroasă. Oricât de departe ar merge descentralizarea, se vor găsi peste tot, în diferite localități (mai ales în comunele urbane), diferite naționalități care trăiesc laolaltă ; or, tocmai democratismul lasă minoritatea națională la discreția majorității naționale. Dar, după câte știm, V. I. are o atitudine ostilă față de o asemenea organizare federativă a statului și față de infinita descentralizare care există în uniunea elvețiană. Se pune întrebarea : de ce a citat el exemplul Elveției ?”

De ce am citat exemplul Elveției — lucrul acesta a fost lămurit mai sus. La fel cum a fost lămurit și faptul că problema ocrotirii drepturilor minorității naționale poate fi rezolvată *numai* prin emiterea unei legi generale într-un stat consecvent democratic, care să nu se abată de la principiul egalității în drepturi. Dar, în pasajul citat, d-l Libman repetă încă una dintre cele mai frecvente (și cele mai nejuste) obiecții (sau remarci sceptice) care se aduc de obicei împotriva programului național al marxștilor și care de aceea merită s-o analizăm.

Marxștii, bineînțeles, sînt ostili federației și descentralizării pentru simplul motiv că, în vederea dezvoltării capitalismului, este nevoie de state cât mai mari și cât mai centralizate. *Toate celelalte condiții fiind egale*, proletariatul conștient va susține întotdeauna un stat mai mare. El va lupta întotdeauna împotriva particularismului medieval, va saluta întotdeauna unirea economică cât mai

strâns posibilă a unor mari teritorii, pe care lupta proletariatului împotriva burgheziei să poată lua cea mai mare amploare.

Larga și rapida dezvoltare a forțelor de producție ale capitalismului *necesită* teritorii întinse, unite și centralizate din punctul de vedere al organizației de stat, deoarece numai pe astfel de teritorii se poate uni clasa burgheză, desființând toate barierele vechi, medievale, de castă, îngust-locale, îngust-naționale, religioase, iar o dată cu clasa burgheză — ca antipodul ei inevitabil — și clasa proletară.

Despre dreptul națiunilor la autodeterminare, adică despre dreptul lor la despărțire și la formarea unui stat național independent, ne vom ocupa separat *. Dar, atîta timp cît națiuni diferite alcătuiesc un stat unitar, marxistii în nici un caz nu vor propovădui nici principiul federativ, nici descentralizarea. Un stat mare centralizat reprezintă un uriaș pas istoric pe calea de la fărîmițarea medievală la viitoarea unitate socialistă a lumii întregi, și o altă cale spre socialism în afara celei care trece *printr-un* asemenea stat (*indisolubil* legat de capitalism) nu există și nu poate exista.

Dar ar fi o greșeală de neiertat dacă s-ar uita că, apărînd centralismul, noi susținem un centralism exclusiv *democratic*. În această privință, spiritul mic-burghez în general și spiritul mic-burghez naționalist (inclusiv al răposatului Dragomanov) au provocat atîtea încurcături, încît mereu trebuie să ne irosim timpul ca să lămurim lucrurile.

Centralismul democratic nu numai că nu exclude autoadministrarea locală cu *autonomia* regiunilor care se deosebesc prin specificul condițiilor economice și de trai, prin compoziția deosebită din punct de vedere național a populației lor etc., ci, dimpotrivă, reclamă în mod imperios și *una și alta*. La noi se confundă în permanență centralismul cu samavolnicia și cu birocratismul. Era firesc ca istoria Rusiei să dea naștere unei asemenea confuzii, totuși ea rămîne absolut de neiertat pentru un marxist.

* Vezi V. I. Lenin. Opere, vol. 20, București, Editura politică, 1959, p. 395—457. — Nota red.

Cel mai ușor este de explicat acest lucru printr-un exemplu concret.

Rosa Luxemburg, în amplul său articol: „Problema națională și autonomia”*, printre numeroase erori amuzante (despre care vom vorbi mai departe), face și una deosebit de amuzantă: încearcă să limiteze revendicarea autonomiei numai la Polonia.

Să vedem mai întâi cum definește ea autonomia.

Rosa Luxemburg admite — și, ca marxistă, este obligată, firește, să admită — că toate problemele economice și politice esențiale și foarte importante pentru societatea capitalistă trebuie să fie exclusiv de competența parlamentului central, general al statului, și nicidecum de cea a seimurilor autonome ale diferitelor ținuturi. Din categoria acestor probleme fac parte: politica vamală, legislația comercială și industrială, căile și mijloacele de comunicație (căile ferate, poșta, telegraful, telefonul etc.), armata, sistemul fiscal, dreptul civil** și penal, principiile generale ale învățămîntului (de pildă legea cu privire la școala exclusiv laică, învățămîntul general, programul minim, organizarea unor rînduiri democratice în școli etc.), legislația cu privire la protecția muncii, libertățile politice (dreptul de asociere) etc. etc.

În competența seimurilor autonome vor intra — pe baza legislației generale a statului — problemele de interes pur local, de importanță regională sau pur națională. Dezvoltînd și această idee cu multe — ca să nu spunem excesive — amănunte, Rosa Luxemburg dă ca exemplu construcția căilor ferate de însemnătate locală (nr. 12, p. 149), șoselele locale (nr. 14—15, p. 376) etc.

Este absolut evident că nu ne putem închipui un stat modern cu adevărat democratic în care regiunilor cu particularități economice și de trai cît de cît importante, cu o compoziție a populației deosebită din punct de vedere național etc. să nu li se acorde o asemenea autonomie. Principiul centralismului, necesar dezvoltării capitalismu-

* „Przegląd Socjaldemokratyczny” 59, Kraków, 1908 și 1909.

** În dezvoltarea ideii sale, Rosa Luxemburg merge pînă la amănunte, vorbind, de pildă, — și pe bună dreptate —, de legea cu privire la divorț (nr. 12, p. 162 din revista amintită).

lui, nu numai că nu este subminat printr-o asemenea autonomie (locală și regională), ci, dimpotrivă, tocmai datorită ei poate fi transpus în viață *în mod democratic*, și nu birocratic. Dezvoltarea amplă, liberă și rapidă a capitalismului ar fi cu neputință sau în orice caz ar fi extrem de îngreuiată *fără* o asemenea autonomie, care *înlesnește* atât concentrarea capitalurilor cât și dezvoltarea forțelor de producție și unirea atât a burgheziei cât și a proletariatului în *cadrul general al statului*. Căci amestecul birocratic în problemele *pur* locale (regionale, naționale etc.) constituie, în general, una dintre cele mai mari piedici în dezvoltarea economică și politică, iar în particular una dintre piedicile întâmpinate de *centralism* în problemele sale serioase, importante, fundamentale.

De aceea îți vine greu să-ți reții zîmbetul când o vezi pe admirabila noastră Rosa Luxemburg cum se străduiește, luînd un aer foarte serios și folosind cuvinte „pur marxiste“, să ne demonstreze posibilitatea de a aplica revendicarea autonomiei *numai* la Polonia, *numai* ca o excepție! Desigur că aici nu intervine de fel patriotism de „proprie parohie“, ci numai considerații „practice“... cu privire, de pildă, la Lituania.

Rosa Luxemburg ia patru gubernii: Vilno, Kovno, Grodno și Suvalki, asigurîndu-i pe cititori (precum și pe sine însăși) că în aceste gubernii locuiesc „mai ales“ lituanieni; totodată, făcînd un calcul general al populației acestor gubernii, obține o proporție de 23% din întreaga populație pentru lituanieni, iar dacă-i adăugăm pe jmuzi la lituanieni, obținem o proporție de 31% din întreaga populație — mai puțin de o treime. Concluzia care se impune este, desigur, că ideea cu privire la autonomia Lituaniei este „arbitrară și artificială“ (nr. 10, p. 807).

Cititorul familiarizat cu lipsurile cunoscute de toată lumea ale statisticii noastre oficiale ruse va observa numai decît eroarea Rosei Luxemburg. De ce era nevoie să se ia gubernia Grodno, în care lituanienii formează numai 0,2% — *două zecimi la sută* — din populația totală? De ce era nevoie să se ia întreaga gubernie Vilno, și nu numai județul Troki, în care lituanienii formează *majori-*

tatea populației? De ce era nevoie să se ia întreaga gubernie Suvalki, stabilind proporția lituanienilor la 52% din întreaga populație, și nu numai județele lituaniene, adică 5 județe din 7, în care lituanienii formează 72% din totalul populației?

Este ridicol să discutăm despre condițiile și cerințele capitalismului contemporan și să ne referim la împărțirea administrativă a Rusiei, împărțire cazonă, birocratică, cu caracter medieval și feudal în forma ei cea mai grosolană (guberniile, și nu județele), și să nu ne referim la împărțirea „modernă”, „capitalistă”. Este limpede ca lumina zilei că nici vorbă nu poate fi în Rusia de vreo reformă locală cât de cât serioasă fără desființarea acestei împărțiri administrative și fără înlocuirea ei printr-o împărțire *cu adevărat* „modernă”, care să corespundă cu adevărat *nu* cerințelor fiscului, *nu* ale birocrăției, *nu* ale rutinei, *nu* ale moșierilor, *nu* ale popilor, ci cerințelor capitalismului, — menționând că printre cerințele actuale ale capitalismului va figura, fără îndoială, și revendicarea unei cât mai mari unități a compoziției naționale a populației, deoarece naționalitatea, identitatea de limbă constituie un factor important pentru cucerirea deplină a pieței interne și pentru libertatea deplină a schimbului economic.

Este curios că această eroare evidentă a Rosei Luxemburg este repetată de bundistul Medem, care vrea să dovedească nu particularitățile „excepționale” ale Poloniei, ci faptul că principiul autonomiei național-teritoriale (bundiștii sînt pentru autonomia națională exteritorială!) nu este indicat. Bundiștii și lichidatorii noștri adună din lumea întreagă toate greșelile și toate șovăielile oportuniste ale social-democrațiilor din diferite țări și aparținînd diferitelor națiuni, îngrămădind neapărat în bagajul lor *tot ce este mai rău* în social-democrația mondială; dacă s-ar aduna la un loc fragmente din scrierile bundiștilor și lichidatorilor, s-ar putea alcătui un model de *muzeu* social-democrat *de prost gust*.

Autonomia regională — afirmă sentențios Medem — este potrivită pentru o regiune, un „ținut”, dar nu pentru districtele letone, estoniene etc. cu o populație între 500 000 și 2 000 000, cu un teritoriu cât al unei gubernii.

„Aceasta n-ar mai fi autonomie, ci o simplă zemstvă... Pe baza acestei zemstve ar trebui abia să fie instituită o adevărată autonomie...” și autorul condamnă „sfărîmarea” vechilor gubernii și județe*.

În realitate, „sfărîmarea” și deformarea condițiilor capitalismului contemporan nu este altceva decît păstrarea împărțirii administrative cazone, medievale și feudale. Numai oamenii pătrunși de spiritul acestei împărțiri pot să reflecteze „cu un aer de savant” la contrapunerea dintre noțiunile de „zemstvă” și de „autonomie”, avînd grijă ca „autonomia” să fie aplicată după șablon la regiunile mari, iar zemstva la regiunile mici. Capitalismul contemporan nu are nicidecum nevoie de aceste șabloane birocratice. De ce n-ar putea să existe districte naționale autonome cu o populație nu numai de 500 000, dar chiar și de 50 000 de locuitori, de ce aceste districte n-ar putea să se unească în modurile cele mai variate cu districtele învecinate de diferite mărimi într-un singur „ținut” autonom dacă acest lucru este convenabil, dacă este necesar schimbului economic, — toate acestea rămîn un secret al bundistului Medem.

Relevăm că programul național de la Brün al social-democrației se situează complet pe terenul autonomiei național-teritoriale, propunînd ca Austria să fie împărțită în districte „delimitate sub raport național” „în locul teritoriilor istorice ale coroanei” (§ 2 al programului de la Brün). Noi n-am fi mers atît de departe. Fără îndoială că compoziția uninațională a populației este unul dintre factorii cei mai siguri ai unei circulații comerciale libere și largi, cu adevărat moderne. Fără îndoială că nici un marxist — și nici chiar un democrat hotărît — nu va lua apărarea teritoriilor coroanei austriece și a guberniilor și a județelor rusești (acestea nu sînt chiar atît de rele ca teritoriile coroanei austriece, totuși sînt destul de rele), nu va încerca să conteste necesitatea înlocuirii acestei împărțiri administrative învechite prin alta, pe cît posibil după criteriul compoziției naționale a populației. În sfîrșit, fără îndoială că pentru înlăturarea oricărei asuprii na-

* V. Medem. „În legătură cu tratarea problemei naționale în Rusia”, în „Vestnik Evropi” nr. 8 și 9 din 1912.

ționale este extrem de important să se creeze districte autonome, oricât de mici, cu o compoziție națională unitară, unică, iar în jurul acestor districte ar putea „gravita” și ar putea intra în legături cu ele și diferite uniuni libere și membrii naționalității, respective împrăștiați în diferitele părți ale țării sau chiar ale globului pămîntesc. Toate acestea sînt indiscutabile și ar putea fi contestate numai din punct de vedere birocratic înapoiat.

Compoziția națională a populației constituie *unul* dintre cei mai importanți factori economici, dar *nu singurul și nici* cel mai important factor. În capitalism, orașele, de pildă, joacă un rol economic *extrem de important*; or, pretutindeni — și în Polonia, și în Lituania, și în Ucraina, și în Velicorusia etc. —, orașele se caracterizează printr-o compoziție națională foarte pestriță a populației lor. A rupe orașele de satele și districtele care gravitează economiceste în jurul lor luînd drept criteriu elementul „național” ar fi absurd și imposibil. De aceea marxiștii nu trebuie să se situeze în întregime și exclusiv numai pe punctul de vedere al principiului „național-teritorial”.

Și mult mai justă decît rezolvarea problemei așa cum a fost preconizată de social-democrația austriacă este rezolvarea indicată la ultima consfătuire a marxiștilor din Rusia. În problema analizată, această consfătuire a formulat următoarea teză :

„...este necesară... o largă autonomie regională” (desigur, nu numai pentru Polonia, ci pentru toate regiunile Rusiei) „și o autoadministrare locală pe deplin democratică, fixîndu-se granițele regiunilor autonome și ale celor care se autoadministrează” (nu pe baza granițelor actualelor gubernii, județe etc.), ci „pe baza luării în considerație de către populația locală însăși a condițiilor economice și de trai, a compoziției naționale a populației etc.” *

Compoziția națională a populației este pusă aici *alături* de alte condiții (în primul rînd cele economice, apoi cele de trai etc.), care trebuie să servească drept criteriu pentru stabilirea noilor granițe, corespunzătoare capitalismului contemporan, iar nu spiritului cazon și asiatic. Numai

* Vezi volumul de față, p. 64. — Nota red.

populația locală este în stare „să țină seama” întru totul și exact de toate aceste condiții, și pe baza acestui lucru parlamentul central al statului va stabili granițele regiunilor autonome și sfera de competență a seimurilor autonome.

★

★ ★

Ne mai rămâne să analizăm problema dreptului națiunilor la autodeterminare. În această problemă au pornit la „popularizarea” greșelilor Rosei Luxemburg o colecție întreagă de oportuniști de toate naționalitățile: și lichidatorul Semkovski, și bundistul Libman, și social-naționalistul ucrainean Lev Iurkevici. Articolul următor îl vom consacra acestei probleme, pe care a încurcat-o cum nu se poate mai rău toată această „colecție” amintită ⁶¹.

- 48 Este vorba de hotărârile Conferinței a V-a (generală) a P.M.S.D.R., care a avut loc în decembrie 1908 la Paris, de cele ale plenarei din ianuarie 1910 a C.C. și ale Conferinței a VI-a generale (de la Praga) a P.M.S.D.R. din 1912 (vezi „Rezoluțiile și hotărârile congreselor, conferințelor P.C.U.S. și ale plenarelor C.C.“, partea I, București, Editura pentru literatură politică, 1954, p. 199, 238—240, 290—291). — 113.
- 49 „*Gorodskoe Delo*” — revistă cadetă bimensuală, consacrată problemelor gospodăriei și administrației municipale; a apărut la Petersburg din 1909 pînă în 1918. Revista reflecta esența contrarevoluționară a burgheziei, tendința acesteia de a dezarma din punct de vedere ideologic proletariatul, de a-l convinge că lupta politică pentru libertăți democratice ar fi treaba burgheziei, iar nu a clasei muncitoare. — 123.
- 50 Articolul „*Note critice în problema națională*” a fost scris de Lenin în octombrie-decembrie 1913 și publicat în același an în revista bolșevică legală „*Prosvetșenie*” nr. 10, 11 și 12.
Înainte de a scrie acest articol, în vara anului 1913, Lenin a prezentat referate în problema națională într-o serie de orașe ale Elveției — Zürich, Geneva, Lausanne și Berna.
În toamna anului 1913, Lenin a prezentat un amplu referat în problema națională la Consfătuirea de la Poronino a C.C. al P.M.S.D.R. cu unii activiști de partid. Pe baza referatului lui Lenin a fost adoptată rezoluția scrisă de el. După terminarea consfătuirii, Lenin a început să lucreze la articolul „*Note critice în problema națională*”. — 125.
- 51 „*Tait*” — săptămînal, organ de presă al Bundului, a apărut de la 20 decembrie 1912 (2 ianuarie 1913) pînă la 5 (18) mai 1914 la Petersburg în limba idîș. — 127.
- 52 „*Dzvin*” — revistă lunară, legală, naționalistă, de orientare menșevică; a apărut la Kiev în limba ucraineană începînd din ianuarie 1913 pînă la jumătatea anului 1914. În total au fost scoase 18 numere. La revistă au colaborat: V. Vinicenko, I. Iurkevici (Rîbalka), S. Petliura, G. Aleksinski, P. Akselrod, L. Troțki etc. O dată cu începerea primului război mondial imperialist, revista și-a încetat apariția. — 127.
- 53 „*Russkoe Slovo*” — cotidian; a apărut la Moscova începînd din 1895 (primul număr, de probă, a apărut în 1894); editorul ziarului era I. D. Sîtin. Fiind formal un ziar fără partid, el apăra interesele burgheziei ruse de pe poziții liberale moderate. Ziarul era bine organizat în ceea ce privește informațiile. A fost primul ziar din Rusia care a avut corespondenți proprii în toate orașele mari ale țării și în numeroase capitale ale lumii.
Ziarul a fost suspendat în noiembrie 1917 pentru publicarea unor știri calomnioase antisovietice. Începînd din ianuarie 1918, el a apărut cîțva timp sub denumirile de „*Novoe Slovo*” și „*Nașe Slovo*”; în iulie 1918 a fost interzis definitiv. — 128.

54 Este vorba de Congresul Partidului social-democrat austriac care s-a desfășurat la Brünn (Austria) între 24 și 29 septembrie 1899 (st. n.). Problema centrală de pe ordinea de zi a congresului a fost problema națională. La congres au fost propuse două rezoluții, exprimând puncte de vedere diferite: 1) rezoluția C.C. al partidului susținea în linii generale autonomia teritorială a națiunilor și 2) rezoluția Comitetului Partidului social-democrat al slavilor de sud, care susținea autonomia cultural-națională exteritorială.

Congresul a respins în unanimitate programul autonomiei cultural-naționale și a adoptat o rezoluție de compromis, prin care se recunoștea autonomia națională în cadrul statului austriac (vezi articolul lui V. I. Lenin „Cu privire la istoria programului național în Austria și Rusia“, volumul de față, p. 332—335).

Lenin relevă că la congres au fost prezentate două argumente împotriva programului autonomiei cultural-naționale: primul — că ar duce la întărirea clericalismului și al doilea — că „ar avea drept rezultat eternizarea șovinismului, care ar fi introdus pînă și în cea mai mică comunitate și în cel mai mic grup“ — se citează procesele-verbale oficiale ale Congresului de la Brünn, p. 92. — 145.

55 *P.M.S.E.* — Partidul muncitoresc socialist evreiesc — organizație naționalistă mic-burgheză; s-a constituit în 1906. La baza programului *P.M.S.E.* a fost pusă revendicarea autonomiei naționale a evreilor — crearea unor parlamente (seimuri) evreiești exteritoriale, care să fie împuternicite să rezolve problemele organizării politice a evreilor din Rusia. *P.M.S.E.* era apropiat de eseri și împreună cu aceștia ducea lupta împotriva *P.M.S.D.R.* — 145.

56 *P.P.S.* — Partidul socialist polonez (*Polska Partia Socjalistyczna*) — partid naționalist reformist, înființat în 1892. Acționînd sub lozincă luptei pentru o Polonie independentă, *P.P.S.* a desfășurat, sub conducerea lui Pilsudski și a adeptilor lui, o propagandă naționalistă separatistă în rîndurile muncitorilor polonezi, căutînd să-i abată de pe calea luptei comune alături de muncitorii ruși împotriva absolutismului și capitalismului. Sub înrîurirea muncitorilor de rînd, de-a lungul existenței *P.P.S.*, în cadrul său s-au format diferite grupări de stînga. Unele dintre ele au aderat ulterior la aripa revoluționară a mișcării muncitorești poloneze.

În 1906, *P.P.S.* s-a scindat în „levița“-*P.P.S.* și în așa-numita „fracțiune revoluționară“ a *P.P.S.*, fracțiune de dreapta, șovină. Sub influența partidului bolșevic, precum și a *S.D.R.P.* și *L.* (Social-democrația din Regatul Poloniei și din Lituania), „levița“-*P.P.S.* a evoluat treptat spre poziții consecvent revoluționare.

În anii primului război mondial, o mare parte din „levița“-*P.P.S.* s-a situat pe poziții internaționaliste, iar în decembrie 1918 a fuzionat cu *S.D.R.P.* și *L.* Cele două partide fuzionate au

format Partidul Muncitoresc Comunist din Polonia (aceasta a fost denumirea Partidului Comunist din Polonia pînă în 1925).

Aripa dreaptă a P.P.S. și-a continuat, în timpul primului război mondial, politica național-șovină; ea a organizat pe teritoriul Galiției legiuni poloneze, care au luptat de partea imperialismului austro-german. După crearea statului burghez polonez, aripa dreaptă a P.P.S. a fuzionat în 1919 cu organizațiile P.P.S. de pe teritoriul polonez aflat pînă atunci sub stăpînire Germaniei și Austriei, adoptînd din nou denumirea de P.P.S. Devenit partid de guvernămînt, P.P.S. a înlesnit trecerea puterii în mîinile burgheziei poloneze, a desfășurat o propagandă anticomunistă sistematică și a sprijinit politica de agresiune împotriva Țării sovietice, politica de cotopire și asuprire a Ucrainei apusene și a Bielorusiei apusene. Unele grupări din P.P.S. care nu au fost de acord cu această politică au aderat la Partidul Comunist din Polonia.

După lovitura de stat fascistă a lui Pilsudski (mai 1926), P.P.S. a trecut formal în rîndurile opoziției parlamentare; în realitate însă, el nu a dus o luptă activă împotriva regimului fascist, ci a continuat să desfășoare o propagandă antisovietică și anticomunistă. Elementele de stînga din P.P.S. au colaborat în acești ani cu comuniștii polonezi, sprijinind într-o serie de campanii tactica frontului unic.

În timpul celui de-al doilea război mondial, P.P.S. s-a scindat din nou. Partea lui reacționară, șovină, care a adoptat denumirea de „Wolność, Równość, Niepodległość” („Libertate, Egalitate, Independență”), a făcut parte din „guvernul” reacționar polonez din emigrație de la Londra. Cealaltă parte, adică aripa de stînga a P.P.S., care a adoptat denumirea de „Partidul muncitoresc al socialiștilor polonezi” (R.P.P.S.), sub influența „Partidului muncitoresc polonez” (P.P.R.), înființat în 1942, a aderat la frontul popular de luptă împotriva ocupanților hitleriști, a participat la lupta pentru eliberarea Poloniei din robia fascistă și a militat pentru stabilirea de relații de prietenie cu U.R.S.S.

În 1944, după eliberarea părții răsăritene a Poloniei de sub ocupația germană și după formarea Comitetului polonez de eliberare națională, R.P.P.S. și-a reluat denumirea de P.P.S. și, împreună cu P.P.R., a participat la construirea Poloniei democrat-populare. În decembrie 1948, P.P.R. și P.P.S. s-au unit și au format Partidul Muncitoresc Unit Polonez (P.M.U.P.). — 147.

- 57 Lenin se referă la articolul lui I. V. Stalin „Marxismul și problema națională”, publicat în revista bolșevică legală „Prosvetșenie” nr. 3, 4 și 5 pe anul 1913 sub titlul „Problema națională și social-democrația”. În capitolul al IV-lea al lucrării lui Stalin se citează textul programului național adoptat la Congresul de la Brünn al Partidului social-democrat din Austria (vezi I. V. Stalin. Opere, vol. 2, București, Editura pentru literatură politică, 1953, p. 343—344). — 149.

- 58 Datele prezentate sînt extrase de Lenin din culegerea de date statistice „Recensămîntul pe o zi al școlilor primare din Imperiu, efectuat la 18 ianuarie 1911. Ediția I, partea a 2-a. Secția învățămîntului public Petersburg. Guberniile : Arhanghelsk, Vologda, Novgorod, Oloneț, Pskov și Petersburg“. Petersburg, 1913, p. 72. — 154.
- 59 „*Przeгляд Socjaldemokratyczny*“ — revistă, a fost editată de social-democrații polonezi în strînsă colaborare cu R. Luxemburg la Cracovia, începînd din 1902 pînă în 1904 și din 1908 pînă în 1910. — 157.
- 60 „*Vestnik Evropi*“ — revistă lunară istorică-politică și literară de orientare burghezo-liberală ; a apărut la Petersburg începînd din 1866 și pînă în 1918. În această revistă se publicau articole îndreptate împotriva marxiștilor revoluționari. — 160.
- 61 Aici Lenin vorbește despre lucrarea proiectată de el „Despre dreptul națiunilor la autodeterminare“, pe care a scris-o în februarie — mai 1914 și care a fost publicată în aprilie—iunie în revista „*Prosvetzenie*“ nr. 4, 5 și 6 (vezi Opere, vol. 20, București, Editura politică, 1959, p. 395—457). — 162.
- 62 Articolul „*În legătură cu sciziunea din rîndurile fracțiunii social-democrate ruse din Dumă*“ a fost scris ca răspuns la articolul calomnios cu privire la sciziunea din cadrul fracțiunii social-democrate ruse din Dumă apărut fără semnătură în ziarul social-democrat german „*Leipziger Volkszeitung*“ la 15 noiembrie (st. n.) 1913.
- Lenin a căutat să informeze social-democrația internațională, și îndeosebi pe cea germană, despre adevărata stare de lucruri din mișcarea muncitorească din Rusia, dar conducerea oportunistă a Partidului social-democrat din Germania nu a publicat articolele bolșevicilor în organul lor central, „*Vorwärts*“. Numai redacția ziarului „*Leipziger Volkszeitung*“ a publicat acest articol al lui Lenin, cu o mare întîrziere însă, explicînd întîrzierea prin lipsă de spațiu și „alte cauze“. — 166.
- 63 „*Volnaia Misl*“ — una dintre denumirile ziarului legal al narodnicilor de stînga (eserii) „*Jivaia Misl*“, care a apărut la Petersburg începînd din august 1913 și pînă în iulie 1914 ; ziarul și-a schimbat de cîteva ori denumirea : „*Vernaia Misl*“, „*Misl Truda*“, „*Severnaia Misl*“, „*Stoikaia Misl*“ etc. — 171.
- 64 „*Russkaia Misl*“ — revistă lunară politică și literară ; a apărut la Moscova din 1880 pînă în 1918 ; pînă în 1905 a avut o orientare narodnicistă-liberală. După revoluția din 1905 a fost organul de presă al aripii de dreapta a partidului cadet ; a apărut sub îngrijirea lui P. B. Struve. A propovăduit naționalismul, „vehismul“, obscurantismul clerical ; a apărat proprietatea moșierească. — 173.